

DEMOGRÁFIA ÉS VERSENYKÉPESSÉG AZ EURÓPAI UNIÓBAN

KINCS

KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
ÉS A CSALÁDOKÉRT

OECONOMUS
GAZDASÁGKUTATÓ
ALAPÍTVÁNY

IMPRESSZUM

Kiadta:

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) és
az Oeconomus Gazdaságkutató Alapítvány

Felelős szerkesztők:

Fűrész Tünde és Szakáli István Loránd

Weboldal:

www.koppmariaintezet.hu

www.oeconomus.hu

Budapest, 2024. május

ISBN 978-615-6447-18-0

DEMOGRÁFIA ÉS VERSENYKÉPESSÉG AZ EURÓPAI UNIÓBAN

2024

KÖSZÖNTŐ

Európa folyamatos válságkezelési kényszerre (koronavírus-járvány, háború, energia-válság gazdasági nehézségek) és a józan ésszel szembeni baloldali ideológiai ámkfutás folyamatosan lekötik azokat az erőforrásokat, amelyeket a nagy stratégiai ügyekre kellene fordítanunk. A következő évszázad tétje ugyanis nem kisebb, mint Európa megmaradása demográfiai, gazdasági, politikai és kulturális értelemben. Jelenleg azonban nincs se intellektuális képesség, se távlatos vízió, se politikai akarat arra, hogy Európa számot vessen arról, hogy valóban olyan világ formálódik-e az öreg kontinensen, amit gyermekeink számára „örökül” akarunk hagyni.

A demográfia egyike azoknak a kulcsfontosságú területeknek, amivel Európa stratégiai szinten nem foglalkozik, legfeljebb egyes aspektusait „menedzseli”. A Brüsszel által támogatott harmadik országbeli illegális migránsok millióinak „jóemberkedésbe” csomagolt, de alapvetően gazdasági érdekeket szolgáló elhibázott telepítéspolitikája is a demográfiai válságra adott egyik válasz. Ez az elhibázott politika azonban „közös” európai életünket aknázza alá. Visszafordíthatatlanul.

Magyarország más utat követ, mint Nyugat-Európa. Nem engedjük migránsgettók felállítását, fenntartjuk a déli határzárát, megalkottuk Európa legszigorúbb idegenrendészeti rezsimjét. De a magyar modell része Európa legszélesebb körű családtámogatási rendszerének fenntartása és Európa legerősebb otthonteremtési termékének (CSOK+) a bevezetése is.

Ha van gyermek, van magyar jövő! Mi tudjuk ezt. Gyermekeinken keresztül hagyhatunk itt egy darabot magunkból, s rajtuk keresztül marad fent hazánk kultúrája, nyelve, identitása, közjogi és alkotmányos szokásai is. Az pedig szintén nem elhanyagolható tény, hogy gyermekeink egyben a jövő országépítői is, s ilyen értelemben a családpolitika, a demográfia „jóléte” egyben foglalkoztatási, gazdasági, versenyképességi és nem utolsósorban biztonsági kérdés is. A kiadvány célja ez utóbbi szempontok megvilágítása éppen annak érdekében, hogy az Európában zajló, a kontinens jövőjéről szóló csatát objektív adatokon nyugvó közgazdasági érvekkel is megnyerhessük.

dr. Panyi Miklós,

a Miniszterelnökség miniszterhelyettese,
parlamenti és stratégiai államtitkára

KÖSZÖNTŐ

Európa ma az üres bölcsők kontinense. Földrészünk egyre öregszik, többen halnak meg, mint ahányan születnek. Magyarország – Európában egyedülálló módon – sokat tesz azért, hogy ez megváltozzon, ezért a családpolitikát több mint 10 éve kiemelt nemzetstratégiai feladatként kezeli.

Az Európai Unió népessége átalakulóban van, a demográfiai problémák évről-évre erőteljesebben jelentkeznek. Vannak tagállamok, amelyek külső és vannak olyanok, amelyek belső erőforrásokra támaszkodva igyekeznek a helyzetet kezelni, és akadnak olyanok is, akik továbbra sem tulajdonítanak jelentőséget a kedvezőtlen demográfiai folyamatoknak.

Magyarország a népesedési problémákat saját erőből szeretné megoldani. Ez nehezebb és hosszadalmasabb, de kockázatmentesebb. A gyermekvállalás ösztönzését, ezáltal a születések számának növelését nemzeti identitásunk megtartásával szeretnénk elérni. 2010 óta tartó családpolitikánk egyik kiemelt célja a családok jólétének és jóllétének növelése, ezzel együtt a demográfiai folyamatok

javítása. Ezért vezettünk be és alkalmazunk több mint 30 féle családtámogatási formát és hirdetjük a családbarát eszme jelentőségét.

Családpolitikánk alapvetése, hogy a gyermekvállalást a családok számára megfelelő gazdasági, intézményi és társadalmi környezet alakításával segítsük. Támogatási rendszerünk feladata, hogy a család minden generációja számára megoldást kínáljon, a legkisebektől egészen az idősekig.

Fontos alaptételünk, hogy a munkavállalás és a gyermekvállalás nem egymást kizáró, hanem egymást erősítő tényezők. Akkor lehetünk még hatékonyabbak a családjunkban és a munkánkban, ha életünk e két fontos területe harmóniában áll egymással.

Valljuk, hogy egy ország cselekvőképessége és versenyképessége a családok erejétől függ.

dr. Hornung Ágnes,

a Kulturális és Innovációs Minisztérium családokért felelős államtitkára

TARTALOM

Előszó	7
A népességszám változása a világban	8
Gyermekvállalási hajlandóság a világban.....	10
Gyermekvállalási kedv az Európai Unióban.....	12
Házasságkötési kedv az Európai Unióban.....	14
A születések száma az Európai Unióban	16
Időskori eltartottság a világban	18
Öregedési index az Európai Unióban.....	20
Az Európai Unió részesedése a világ gazdasági teljesítményéből.....	22
A népesedési kihívások hatása a versenyképességre	24
EU Regionális Versenyképességi Index	26
Munkaerőpiaci helyzet és demográfiai folyamatok.....	28
Női foglalkoztatás és gyermekvállalás	30
Versenyben a világgal	32
Összegzés.....	34
Felhasznált irodalom.....	35

ELŐSZÓ

Amikor Magyarország 2004-ben az EU tagjává vált, joggal gondoltuk, hogy egy gazdasági szuperhatalom részévé váltunk: az EU gazdasága a teljes világgazdaság mintegy negyedét tette ki, mérete majdnem elérte az Egyesült Államokét. Közel 460 millió fő, a világ lakosságának 7 százaléka az európai közös piac területén élt, a világkereskedelemnek pedig az ötödét az EU országai bonyolították. Maga az EU is úgy tekintett magára, mint az Egyesült Államok békés kihívójára: a Lisszabonban (2000) deklarált célok szerint innovációban és versenyképességben a világ vezetőjévé válik majd, miközben felépíti geopolitikai szerepét a világban.

Az egységes piac és a mélyülő integrációs sikerei ellenére a fenti célok elérésében az EU ma gyengébb helyzetben van, mint 2004-ben. Mi több, bizonyos területeken nem túlzás gyorsuló lemaradásról, és súlyos, egyelőre megoldatlan problémákról beszélni. A gazdasági problémák egy része kifejezetten demográfiai jellegű: egyre növekvő munkaerőhiány; a demográfiai folyamatokból adódóan a világ fogyasztásában és termelésében egyre csökkenő súly és méretgazdaságossággal összefüggő

kihívások; a társadalmi idősődéssel járó szociális-egészségügyi kiadások kiszorító hatása a tagállami költségvetésekben. Ha nem történik pozitív fordulat, mindezek egyre negatívabb következményekkel járnak majd mind az EU nemzetközi súlya, mind pedig az érdekérvényesítő képessége tekintetében.

Kiadványunkat azért készítettük, hogy rávilágítsunk a demográfiai folyamatok és a versenyképesség összefüggéseire, ebben a kontextusban megmutassuk az Európai Unióban zajló folyamatokat, különös tekintettel Magyarország előző, a 2011-es uniós elnökség óta eltelt időszakra. Szándékunk az volt, hogy áttekintést adjunk arról, hogy az Európai Uniónak, és benne Magyarországnak, milyen demográfiai és versenyképességi kihívásokkal kell szembenéznie.

Fűrész Tünde,

a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) elnöke

dr. Törcsi Péter,

az Oeconomus Gazdaságkutató Alapítvány kuratóriumi elnöke

A NÉPESSÉGSZÁM VÁLTOZÁSA A VILÁGBAN

Mi ez?

A Földön élő emberek lélekszámát és ennek régiók szerinti megoszlását az ENSZ becslése alapján határozhatjuk meg. A népesség változását befolyásoló tényezőkről (születések, halálozások, vándorlások) és azok alakulásáról a népmozgalmi statisztikai adatok nyújtanak információt.

Miért fontos?

A népességszám a legalapvetőbb társadalmi-demográfiai mutató, melynek segítségével figyelemmel tudjuk kísérni az emberiség számának alakulását, amely jelentősen befolyásolja egy adott régió jövőjének alakulását.

Nemzetközi körkép

2023-ban a Föld népessége elérte a 8 milliárd főt. A népességnövekedés eltérő üteme számottevően befolyásolja a Föld lakosságának régiók szerinti eloszlását. A világ összlakosságán belül folyamatosan csökken az európai kontinensen élők aránya, 1960-ban a világ lakosainak 20 százaléka volt európai, mára már kevesebb, mint 10 százalék, míg 2070-re várhatóan mindösszesen 6 százalék lesz ez az arány. Az ENSZ adatai szerint Ázsia népessége 1950 és 2021 között 1,4 milliárdról 4,7 milliárd főre emelkedett, így napjainkban a világ népességének 60 százaléka itt él. Az Európai Unió tagállamainak lakossága a világ népességének 6 százalékát teszi ki, míg 1950-ben még 13 százalék volt.

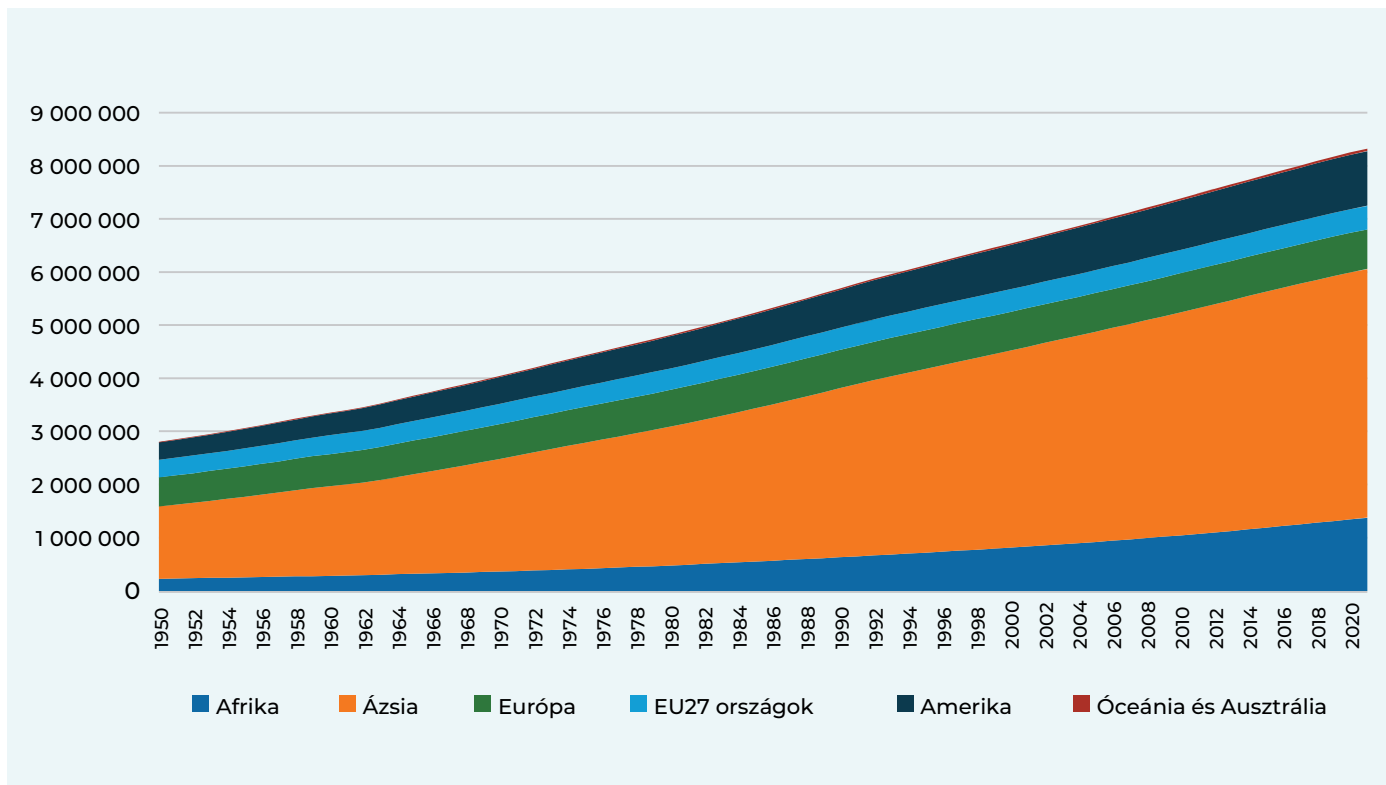
Magyar út

Magyarország népessége a KSH adatai szerint 1950 és 1980 között évről évre gyarapodott, azonban 1981 óta folyamatosan csökken. Ennek következtében a 2022. évi 9 millió 603 ezer fős népességszám 310 ezer fővel haladta meg az 1950. évit, de 1,1 millióval kevesebb volt, mint 1980-ban.

Érdekességek

Az ENSZ szerint a világ népességének eddigi növekedése várhatóan lelassul, majd megáll a 21. század második felére, sőt ezt követően csökkenésnek indulhat. Eközben a világ népességében növekedhet a fejlődő országok – elsősorban a fekete-afrikai populációk – aránya. Napjainkban a legnagyobb mértékű népességnövekedés Afrikában zajlik, ahol 1950 és 2021 között több mint hatszorosára nőtt a népességszám. Az ENSZ előrejelzése szerint a gyarapodás mértéke a jövőben is Afrikában lesz a legnagyobb, így 2100-ban a világ népességének 38 százaléka ezen a kontinensen él majd.

A NÉPESSÉGSZÁM VÁLTOZÁSA A VILÁGBAN

A népelesszám alakulása régióként (1950-2020)
(Forrás: ENSZ, KINCS saját szerkesztés)

GYERMEKVÁLLALÁSI HAJLANDÓSÁG A VILÁGBAN

Mi ez?

A teljes termékenységi arányszám (TTA) a gyermekvállalási magatartás egyik leggyakrabban használt mutatója. Azt mutatja meg, hogy ha az adott év termékenységi adatai állandósulnának, akkor egy nő az élete folyamán átlagosan hány gyermeknek adna életet.

Miért fontos?

Ahhoz, hogy egy társadalom reprodukálja önmagát, a TTA-nak el kell érnie a 2,1-es értéket, vagyis egy párnak, hogy önmagukat reprodukálják, legalább két gyermeket kell vállalnia (+0,1 a csecsemőhalálozások miatt szükséges). Ha a termékenység tartósan a reprodukciós szint alá süllyed, megindul az össznépesség csökkenése és elöregedése.

Nemzetközi körkép

A népességnövekedés lassuló ütemében meghatározó szerepet játszik a termékenység szintje, amely néhány országot leszámítva, világszerte csökken. Az egy nőre jutó átlagos gyermekszám 1950 és 2021 között világszinten a felére, 2,3-ra esett vissza. Az utóbbi években minden régióban csökkent a TTA, így közelítettek egymáshoz a régiók termékenységi mutatói, de a különbségek még így is jelentősek: 1950-ben Afrikában 6,6, míg Európában 2,7 volt a TTA értéke; 2021-ben ez 4,3-ra, illetve 1,5-re csökkent.

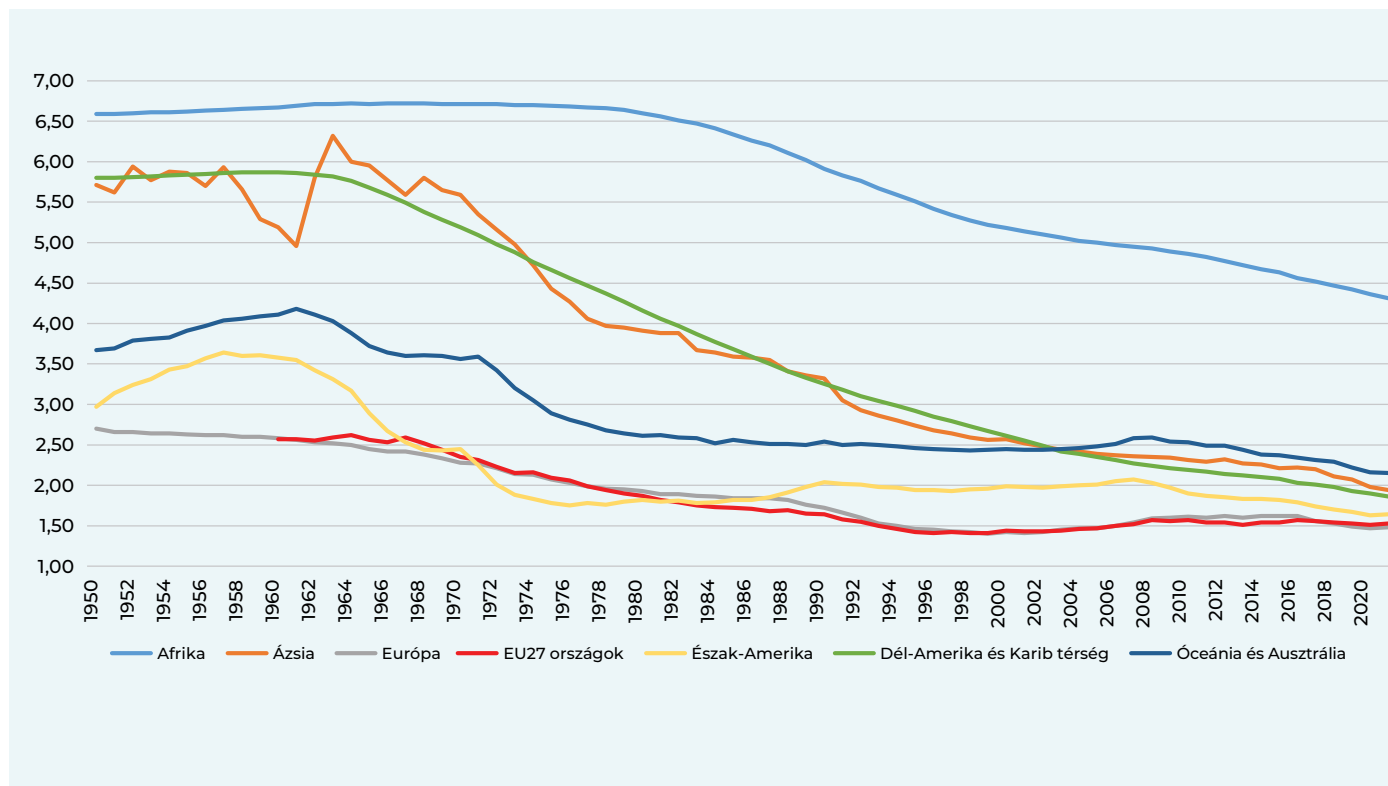
Magyar út

Hazánkban 1950-ben 2,6 volt a TTA értéke, amely 2010-ig folyamatosan csökkent. Ez alól csak a Ratkó-korszak volt kivétel, amikor az abortusztilalom hatására a TTA értéke 1954-ben 3,0-ra emelkedett. Az ezt követő visszaesés mélypontja 2011-ben volt, az akkori 1,23-as értékről sikerült 2021-re 1,61-re emelni a TTA-t.

Érdekességek

Az ENSZ előrejelzése szerint a század végére egyik régió esetében sem várható, hogy a termékenység elérné a reprodukciós szintet, azaz a 2,1-es értéket.

GYERMEKVÁLLALÁSI HAJLANDÓSÁG A VILÁGBAN

A teljes termékenységi arányszám alakulása régióként (1950-2020)
(Forrás: ENSZ, KINCS saját szerkesztés)

GYERMEKVÁLLALÁSI KEDV AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Mi ez?

Az Európai Unió tagállamaiban élők gyermekvállalási kedvének alakulását a teljes termékenységi arányszám írja le a legpontosabban, ami azt mutatja, hogy az Európai Unióban élő nők életük során átlagosan hány gyermeknek adnak életet.

Miért fontos?

Az Európai Unió súlya a világban csökkent és ennek a visszaesésnek részben demográfiai okai vannak. A csökkenő gyermekvállalási kedv egyre súlyosabb teherként nehezedik a tagállamokra.

Európai körkép

Az uniós országok egyikében sem éri el a termékenységi ráta a népességszám fenntartásához szükséges 2,1-es értéket. Az Európai Unióban (EU27) 2011 és 2022 között 1,54-ről 1,46-ra csökkent az átlagos teljes termékenységi arányszám. Ebben az időszakban 10 országban nőtt, 17 országban pedig csökkent az egy nőre jutó átlagos gyerekszám, még azon országokban is a reprodukciós szint alá esett vissza, ahol az évtized elején még elérte azt. 2011 és 2022 között átrendeződés történt az Európai Unió régiói között, korábban a nyugat- és észak-európai államokban, ma már a kelet-közép-európai államokban a legmagasabb a termékenység szintje. Kivétel Franciaország, ahol 1,79 a termékenységi ráta, ami az Unióban a legmagasabb, ezzel szemben Máltán 2022-ben már csak 1,08 volt.

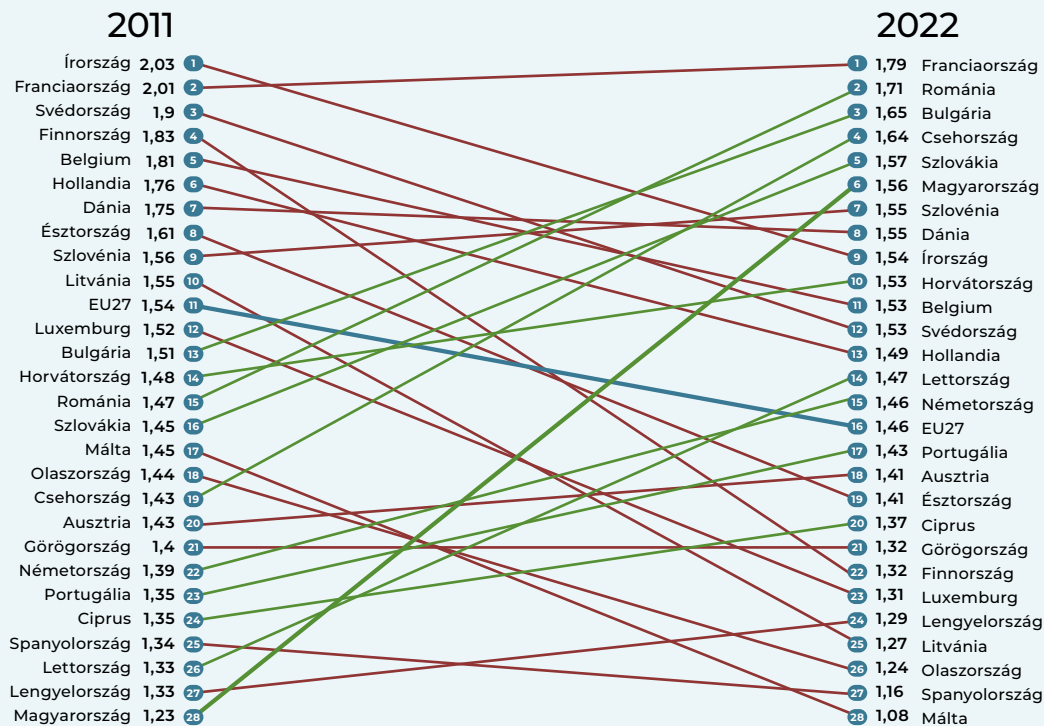
Magyar út

2011 és 2022 között az uniós tagállamok közül Magyarországon nőtt legnagyobb mértékben a TTA értéke, 1,23-ról 1,56-ra. Ennek köszönhetően Magyarország az uniós rangsor utolsó helyéről a hatodik helyre ugrott. Ez volt a legjelentősebb pozícióváltozás az adott időintervallumban.

Érdekességek

Azon tíz tagállam közül, amelyek 2011-ben még az EU-átlag feletti termékenységi rátával rendelkeztek, négy lecsúszott a középmezőnybe, kettő pedig az alsó harmadba. Ehhez képest a 2011-ben még az alsó és középmezőnyben lévő kelet-közép-európai országok átkerültek a felső harmadba.

GYERMEKVÁLLALÁSI KEDV AZ EURÓPAI UNIÓBAN

A teljes termékenységi arányszám alakulása az Európai Unióban (2022/2011)
 (A piros szín a csökkenést, a zöld szín pedig az emelkedést jelenti.)
 (Forrás: Eurostat, KINCS saját szerkesztés)

HÁZASSÁGKÖTÉSI KEDV AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Mi ez?

A nyers házasságkötési arányszám a házasságkötések ezer lakosra jutó száma úgy, hogy nem tesz különbséget aszerint, hogy hányadik házasságról van szó.

Miért fontos?

A házasság tartósabb együttélési formát jelent, amelyben jellemzően több gyermek születik, mint az élettársi kapcsolatok esetében. Kutatások bizonyítják, hogy a házasságban élők boldogabbak, elégedettebbek az életükkel, továbbá a harmonikus házastársi kapcsolat hozzájárul a mentális és fizikai jólléthez is.

Európai körkép

Az Európai Unióban azok a tagállamok vannak többségben, amelyekben csökkent a házasságkötések száma 2011 és 2021 között. Az ezer lakosra vetített érték az Unióban összességében 4,2-ről 3,9-re mérséklődött. Ez idő alatt az uniós tagállamok közül Magyarországon nőtt legnagyobb mértékben a nyers házasságkötési arányszám, 3,6 ezrelékről 7,4 ezrelékre, ennek következtében 2021-ben Magyarországon volt a legmagasabb ez az arányszám az Unióban. A rangsor végén Szlovénia és Portugália állt, ezen országokban ezer lakosra csak 2,8 házasság jutott.

Magyar út

Magyarországon a házasságkötések száma hosszan tartó és jelentős csökkenés után 2010-ben érte el mélypontját, ezt követően azonban megindult egy emelkedő tendencia. A házasság egyre népszerűbbé vált a magyarok körében, aminek hatására 2021-re megduplázódott az esküvők száma 2010-hez képest, így érve el a nemzetközi szinten is kiemelkedő 7,4 ezrelékes nyers házasságkötési arányszámot.

Érdekességek

Magyarországon az elmúlt években nemcsak a házasságkötések száma emelkedett, hanem arányaiban egyre több olyan pár köti össze az életét, ahol mindkét fél először járult az anyakönyvvezető elé. Magyarországon jelentősen nőtt a házasságban megszülető gyermekek aránya is, ami egyedülálló jelenség az Európai Unióban.

A SZÜLETÉSEK SZÁMA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Mi ez?

Az Európai Unióban azon anyáktól származó gyermekek számítanak be a születések számába, akiknek a szülést megelőzően az életvitelszerű lakóhelye legalább 12 hónapja az Európai Unióban van. A születési arányszám az ezer lakosra jutó születések számát mutatja. Külföldön született anyától származó az a születés, ahol az anya nem az adott országban, hanem egy másik országban született. EU-n kívül született anyától származó az a születés, ahol az anya nem az adott országban, hanem egy másik, EU-n kívüli országban született. Egy gyermek tehát - az EU szabályai szerint - akkor származik külföldön született anyától, ha az édesanyja egy másik EU-tagországban vagy EU-n kívüli országban született.

Miért fontos?

A születésekre vonatkozó mutatók segítségével nyomon tudjuk követni, hogyan alakul a születések száma az Európai Unióban, hány gyermek jut ezer lakosra, és a külföldről érkezőknek mekkora a szerepe a születések számának alakulásában. Ezáltal előre jelezhető, hogy hogyan fog változni az Unió népességszáma, hogyan alakul az eltartottsági arány, és a befogadó társadalomban hogyan változik a más kulturális és etnikai háttérrel rendelkezők aránya.

Európai körkép

Az Európai Unióban 2011-ben még közel 4,5 millió gyermek született, 2022-ben azonban már 4 millió alá csökkent a számuk. Az ezer főre jutó születések száma EU-s szinten 10,1-ről 8,7-re csökkent az említett időintervallumban. Az elmúlt években folyamatosan nő a külföldi anyától született gyermekek száma, 2022-ben arányuk elérte a 22 százalékot. A külföldön született anyák kétharmada EU-n kívüli országból származik, 2022-ben minden hetedik újszülött Európán kívüli gyökerekkel rendelkezett.

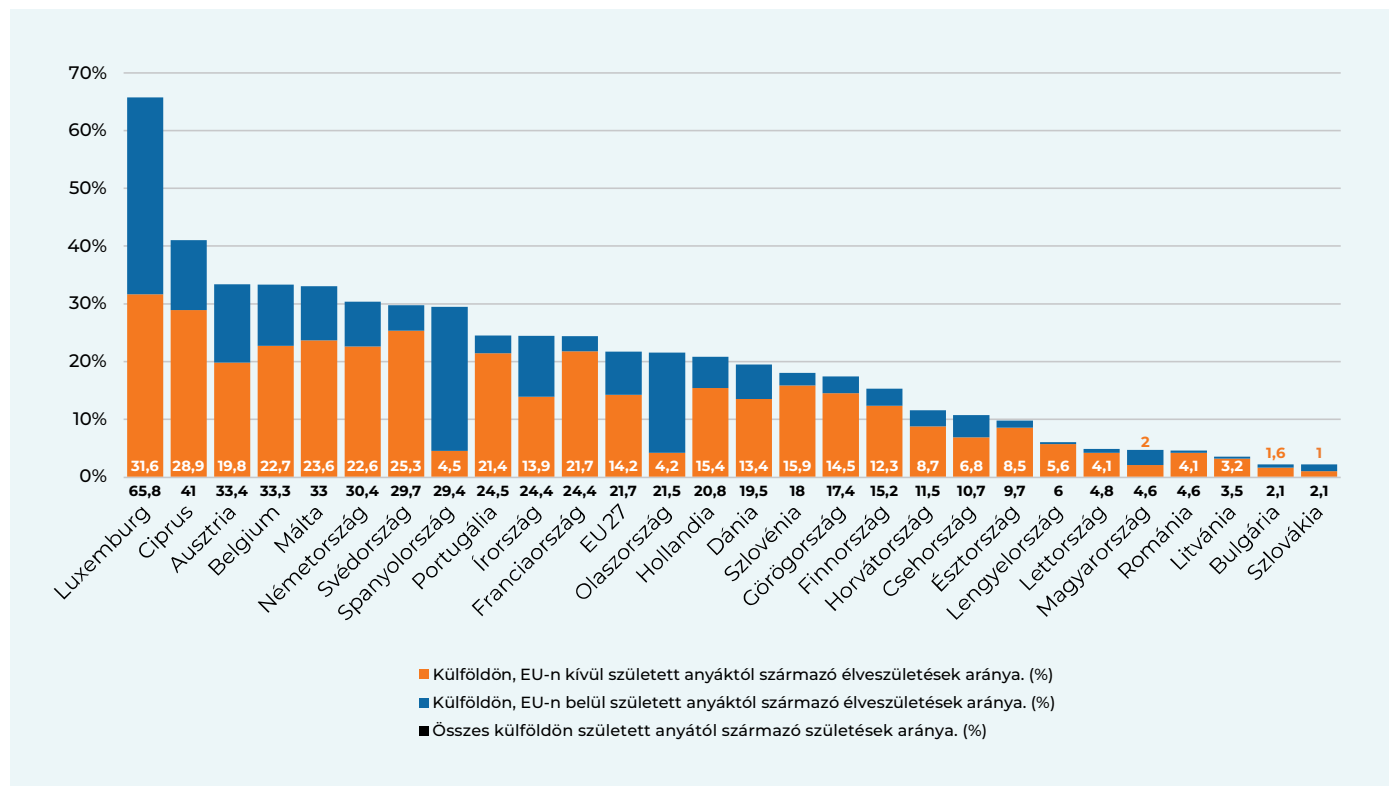
Magyar út

Az EU-ban 2011 és 2022 között csak Magyarországon és Németországban nőtt az ezer nőre jutó születések száma, hazánkban a születési arányszám 8,8-ról 9,3-ra emelkedett, a születések száma 2011-ben 88 049, 2022-ben pedig 89 669 volt az Eurostat adatai szerint. A szülőképes korú nők számának csökkenése miatt 2011-2022 között a születések száma mindössze 1,8 százalékkal nőtt, de a születési arányszám 5,7 százalékkal javult. Magyarországon a külföldi anyától származó születések száma és aránya is alacsony, mindössze 4,6 százalék. A külföldön született anyák jellemzően a Kárpát-medence határon túli magyar közösségeiből származó, az anyaországba áttelepült nők.

Érdekességek

Ma már a kelet-európai államok kivételével a legtöbb európai uniós tagállamban minden harmadik-ötödik újszülöttnek külföldi származású az édesanyja. Ausztriában, Belgiumban, Németországban, Svédországban, Spanyolországban és Máltán minden harmadik, Portugáliában, Írországban, Franciaországban minden negyedik, Olaszországban, Hollandiában, Dániában, minden ötödik újszülöttnek külföldi az édesanyja. Luxemburgban háromból két gyermek külföldi anyától születik. A Németországban vagy Svédországban megszülető gyermekek negyedének az édesanyja az Európai Unió kívülről származik.

A SZÜLETÉSEK SZÁMA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Külföldön született anyától származó születések aránya az Európai Unióban (2022)
(Forrás: Eurostat, KINCS saját szerkesztés)

IDŐSKORI ELTARTOTTSÁG A VILÁGBAN

Mi ez?

Az eltartottsági mutató a népesség öregeedésének mérésére alkalmazott jelzőszám, amely az aktív korú (15–64 évesek) népességre jutó idősek (65 évesek és annál idősebbek) arányát mutatja.

Miért fontos?

A különböző eltartottsági mutatók a népesség korösszetételében történt változások legfontosabb indikátorai. Mivel ez a mutató a gyermekkorúak számát és arányát nem veszi figyelembe, az öregeedés aktuális állapotát jelzi. Arról nyújt információt, hogy mekkora terhet jelent a munkavállalási korban lévőknek az időskorúak eltartása.

Nemzetközi körkép

A világ népességének öregezési folyamatát jól szemlélteti, hogy a globális időskori eltartottsági ráta 1950 és 2021 között 8,5 százalékról 14,8 százalékra emelkedett. Minden régióban növekedés következett be, a legnagyobb mértékű Európában, ahol 18 százalékpontot emelkedve közel 30 százalékra nőtt ez az arányszám, ami a régiók között a legmagasabb volt. A másik végletet Afrika jelenti, ahol alapvetően stagnált az arányszám, 2021-ben alig haladta meg a 6 százalékot. A Föld országai közül Japánban a legmagasabb az időskori eltartottsági ráta, 51 százalék.

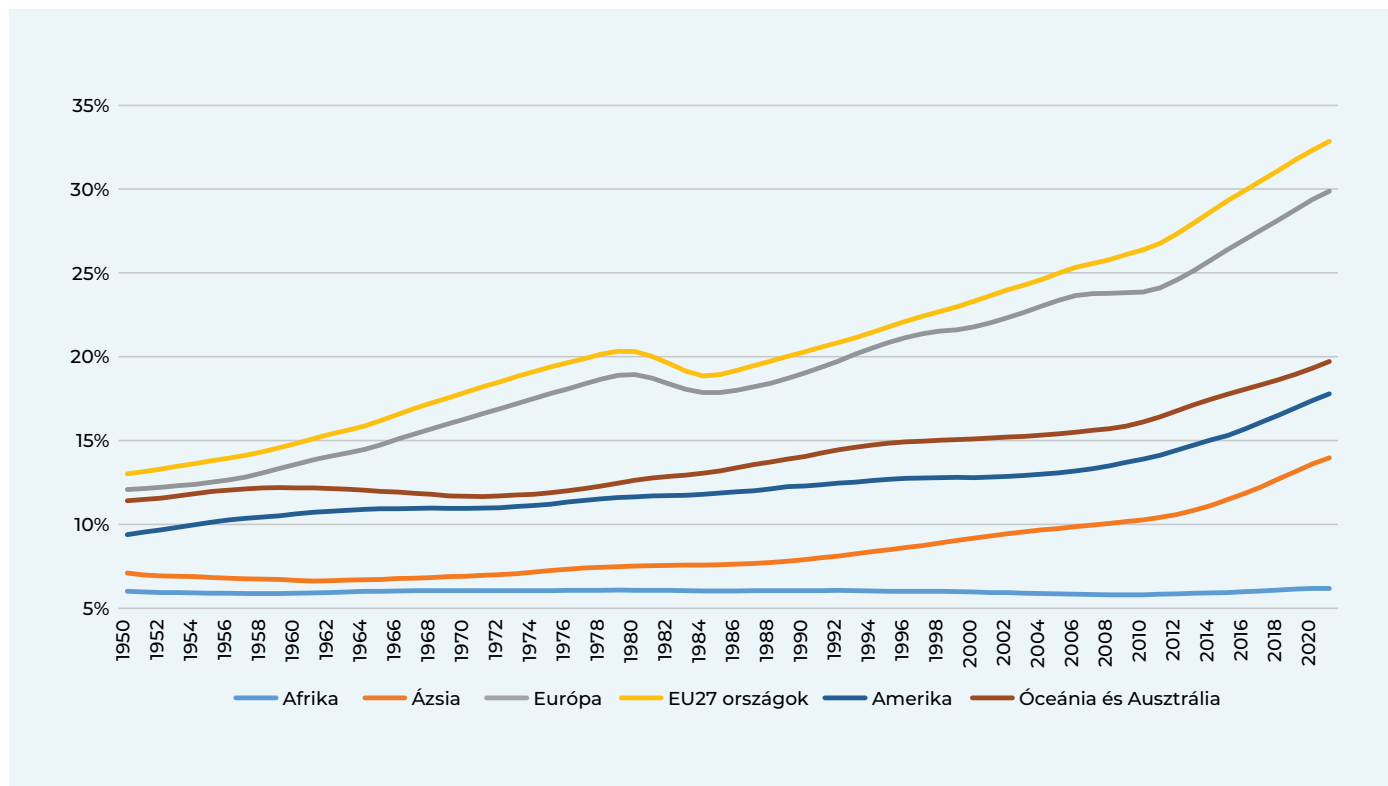
Magyar út

1981-től kezdve hazánkban is felgyorsult a népesség öregezési folyamata. Az elmúlt hét évtized alatt, 1950-hez képest 11 százalékról 31 százalékra nőtt az időskori eltartottsági ráta értéke. Mindez úgy valósult meg, hogy közel ugyanannyi aktív korú volt 2021-ben, mint a múlt század közepén, tehát a jelentős aránynövekedés háttérében egyértelműen az időskorú népesség számának nagymértékű emelkedése áll (70 év alatt közel háromszorosára nőtt a 65 év felettek száma).

Érdekességek

Az ENSZ előrejelzése szerint a világra jellemző közel 15 százalékos átlagos időskori eltartottsági ráta értéke 2100-re meghaladja majd a 40 százalékot.

IDŐSKORI ELTARTOTTSÁG A VILÁGBAN

Az időskori eltartottsági ráta alakulása régióként (1950-2020)
(Aktív 15-64 évesekre jutó 65 év feletti idősök aránya)
(Forrás: ENSZ, KINCS saját szerkesztés)

ÖREGEDÉSI INDEX AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Mi ez?

A népesség idősödésének egyik gyakran használt mérőszáma az öregedési index, amely a gyermekkorú (15 évnél fiatalabb) népességre jutó idősek (65 évesek és annál idősebbek) arányát mutatja. Segítségével információt kapunk arról, hogy száz gyermekkorúra hány időskorú jut.

Miért fontos?

Az öregedési index az előregedés folyamatának legfontosabb mutatója, a társadalom idősödik, ha a gyermekek száma csökken, míg az idősek száma nő. A társadalom előregedéséhez vezet, ha a termékenységi és halálozási ráta is csökken, viszont egyre magasabb a várható élettartam. Jelenleg ez a folyamat zajlik az Európai Unióban.

Európai körkép

Az EU valamennyi tagállamára jellemző a társadalom öregedése. 2011 és 2022 között minden országban növekedett az öregedési index értéke, legnagyobb mértékben Portugáliában: 124 százalékról 185 százalékra, ami azt jelenti, hogy egy gyermekkorúra már majdnem két 65 év feletti jut. Az Unióban összességében 115 százalékról 141 százalékra emelkedett az index értéke, azaz egy gyermekre kb. másfél idős jut. 2022-ben Olaszországban volt a legmagasabb ez az arányszám, 188 százalék; csak Írországból (76 százalék) és Luxemburgban (93 százalék) haladta meg a gyermekkorúak száma az idősekét. Az öregedési index emelkedésére az egészségben várható életkor növekedése gyakorol jelentős hatást.

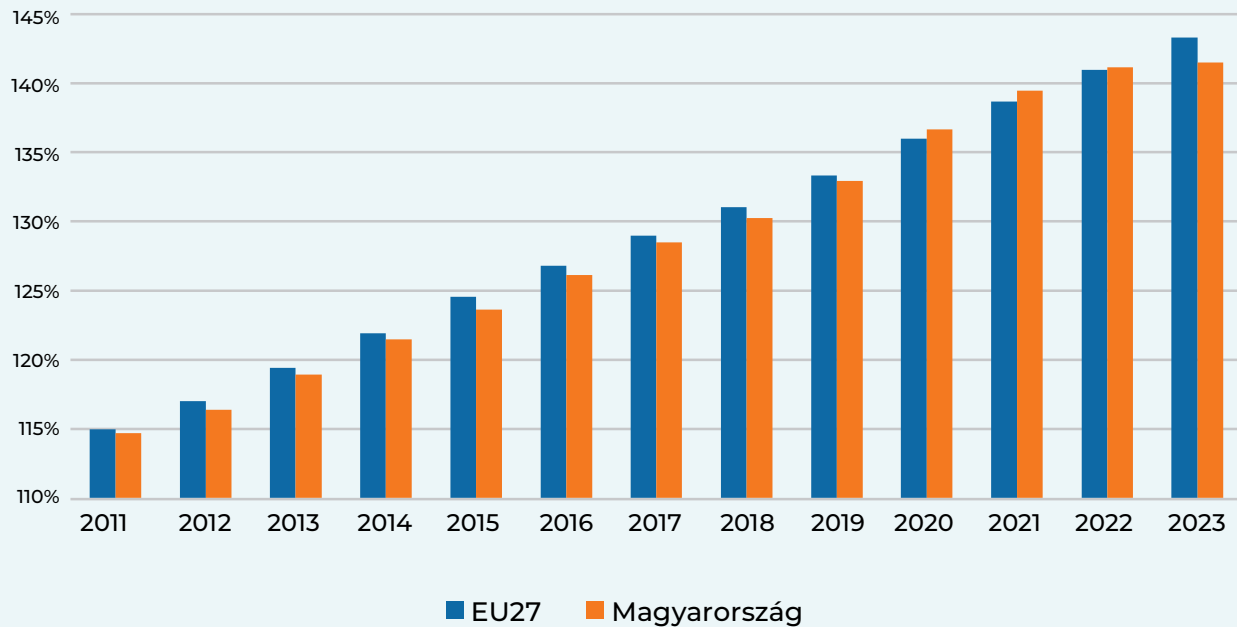
Magyar út

Magyarországon a 65 éves és annál idősebbek száma 2006-ban haladta meg először a 15 év alatti gyermekkorúakét, azóta az időskorúak túlsúlya folyamatosan nő. 2022-ben száz gyermekkorúra 141 időskorú lakos jutott, míg 2011-ben még csak 115 fő. A 65 év feletti korosztály növekedésben jelentős szerepet játszik az 50-es évek abortusztilalma miatti Ratkó-hatás.

Érdekességek

Az Eurostat előrejelzése szerint 2100-ra száz gyermekkorúra az Európai Unióban a mostani 141 helyett 246 időskorú jut majd, azaz az öreg kontinens öregedése még erőteljesebb lesz.

ÖREGEDÉSI INDEX AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Az öregedési index változása az Európai Unióban (2011-2023)
(15 évesnél fiatalabbakra jutó 65 év felettek aránya)
(Forrás: Eurostat, KINCS saját szerkesztés)

AZ EURÓPAI UNIÓ RÉSZESEDÉSE A VILÁG GAZDASÁGI TELJESÍTMÉNYÉBŐL

? Mi ez?

A bruttó nemzeti össztermék (GDP) fejezi ki legjobban egy adott régió állampolgárai és jogi személyei (elsősorban vállalatai) éves termelésének pénzben mérhető eredményességét, ami alapján megállapítható a világgazdaságból való részesedés mértéke.

! Miért fontos?

2004-ben az EU és az USA bruttó nemzeti összterméke alig különbözött egymástól: az EU részesedése a világgazdaságból 26 százalék, az USA részesedése 28 százalék volt, az arányok azonban mostanra megváltoztak.

🌐 Nemzetközi körkép

Húsz év alatt az EU részesedése a világgazdaságból 17 százalékra esett vissza, miközben az Egyesült Államoké lényegében változatlan maradt. Ez nem a Brexit (2020) következménye: az Egyesült Királyság kilépése ugyanis „mindössze” 2 százalékot faragott le az EU gazdaságából. Valójában Európa gazdasága az Egyesült Államokéval ellentétben – mely 20 év alatt megduplázta méretét, miközben a lakosság harmadával nőtt – nem tudta megőrizni relatív pozícióját Kína és Ázsia gyorsuló növekedése mellett.

Az EU részesedése a világ külkereskedelméből szintén csökken: 2004-ben még 18 százalék volt, mára 14 százalék; Kína eközben megelőzte az EU-t. A háború miatt megugró energiaárak és visszaesés rávilágítottak az EU sebezhetőségére is.

A hosszú távú dinamikára jó példa az európai autógyártás: 2022-ben 11 millió személygépkocsit gyártottak az EU-ban, lényegében annyit, mint 10 évvel korábban; 2004-ben ez a szám még 15 millió volt. Eközben az amerikai volumen a harmadával bővült, a kínai pedig a hatszorosára (!) növekedett: 2023-ban már 30 millió személygépkocsit gyártottak Kínában, ebből 5 milliót exportáltak.

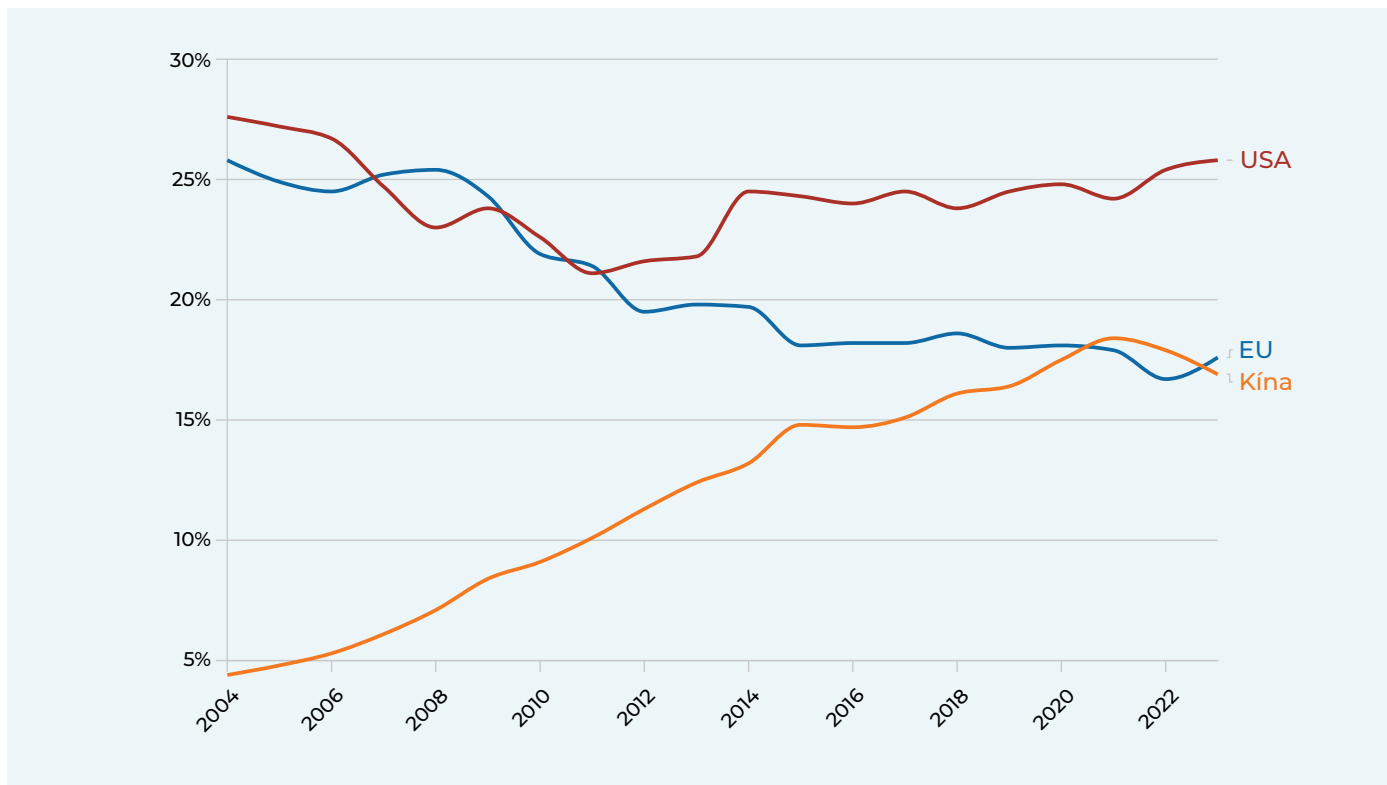
HU Magyar út

A magyar gazdaság növekedési üteme 2013 és 2022 között 1,8 százalékkal haladta meg az EU átlagos gazdasági növekedését, a GDP bővülése 2,2 százalékponttal volt magasabb, mint Németországé. Gyorsult a felzárkózás az uniós átlaghoz: 2010-ben az egy főre jutó magyar GDP az uniós átlag 66 százaléka volt, 2022-ben pedig elérte a 76 százalékot.

💡 Érdekességek

Mára a világ 50 legnagyobb vállalatából mindössze 6 európai uniós, miközben közülük 20 amerikai és 13 kínai. Az EU lényegében lemaradt a digitális forradalomban: a világ 100 legnagyobb technológiai cégéből 2022-ben csupán 11 EU-s. 1990-ben még a világ chipjeinek 44 százalékát az EU-ban gyártották, 2004-re ez 15 százalékra, 2022-re 10 százalékra zsugorodott. Az elmúlt időszakban az EU jelentős erőfeszítéseket tett, hogy a negatív trendeket megfordítsa: ipar-vissztelepítéssel (pl.: chipgyártás), ritkafém-kitermeléssel, akkumulátorgyártással és zöldenergiával kapcsolatos tervek születtek. Ezek a programok azonban akadoznak az Európa-szerte általános munkaerő- és termelési kapacitáshiány, illetve a magasan képzett szakemberek elégtelen száma miatt.

AZ EURÓPAI UNIÓ RÉSZESÉDÉSE A VILÁG GAZDASÁGI TELJESÍTMÉNYÉBŐL

Az Európai Unió részesedése a világ gazdasági teljesítményéből
(Forrás: IMF, Bruegel, Oeconomus szerkesztés)

A NÉPESEDÉSI KIHÍVÁSOK HATÁSA A VERSENYKÉPESSÉGRE

Mi ez?

Az Európában zajló demográfiai folyamatok jelentős gazdasági és társadalmi következményekkel járnak. Az alacsony születésszám, az idősek növekvő száma és aránya kettős nyomás alá helyezi a vállalatokat és a kormányokat. Az európai versenyképesség egyik legnagyobb problémája az előregedés és a képzett munkaerő hiánya.

Miért fontos?

Az EU-s döntéshozók az utóbbi időben kezdtek el foglalkozni a demográfia és a versenyképesség témakörével: kimerülnek a klasszikus küldőpiacok, melyek eddig a vendégmunkásokkal kompenzálták a negatív demográfiai folyamatokat, illetve a tömeges migráció okozta integrációs problémák is rákényszerítik a kormányokat, hogy szemléletmódot váltsanak. A demográfia kulcsszerepet játszik a gazdasági növekedésben, mert a népesség korösszetétele befolyásolja a munkaerő-kínálatot és a termelékenységet. A változó korfa hat a fogyasztási szerkezetre és a beruházásokra is. A munkaerőpiaci részvétel, a születési ráta, a munkavállalók életkora, készségeik és képzettségük döntő befolyással bírnak egy nemzet gazdasági növekedésére. Az innovációvezérelt gazdaságnövekedési modell további megerősítése nehezen képzelhető el innovatív és vállalkozó kedvű fiatalok hiányában.

Európai körkép

2023-ban az Unióban az időskorúak eltartottsági aránya 33,4 százalék volt, ami azt jelenti, hogy minden 65 év feletti egyénre kevesebb, mint három munkaképes korú (15-64 év) személy jutott. Az előrejelzések szerint a tendencia fokozódni fog, és 2050-ben már kevesebb mint két munkaképes korú jut majd egy idős személyre. Figyelembe véve, hogy az egy főre jutó egészségügyi kiadások 80-90 százaléka 65 év felett jelentkezik, drasztikusan emelkednek az ezzel kapcsolatos kiadások, miközben egyre kevesebben lesznek a járulékot befizetők.

Magyar út

Magyarország az Európai Unióban az átlag alatti eltartottsági rátájú országok közé tartozik, de ahogy nő az idősek aránya, úgy nő hazánkban is az idős népesség eltartottsági rátája. A 2023-as 31,6 százalékról 2050-re az Eurostat előrejelzése szerint 45,5 százalékra emelkedik, azaz míg 2023-ban 3,2 aktív korú lakosra jutott egy idős eltartott, addig 2050-ben ez a mutató már csak 2,2 lesz.

Érdekességek

A csökkenő munkaerő-kínálat azt is jelenti, hogy kevesebben lesznek, akik befizetnek a nyugdíjrendszerekbe. A következő generációknak, amennyiben a jelenlegi nyugdíjasok életszínvonalát szeretnék megtartani, nagyobb megtakarításokra lesz szükségük, és tovább kell dolgozniuk. A növekvő nyugdíjkötelezettségek mellett az egészségügyi és az időskori ellátás költségei is megterhelik az államkasszákat. Mindezek az adók növekedéséhez és a versenyképesség csökkenéséhez vezetnek. Amennyiben kevés a munkaképes korú személy, nehézséget okoz a munkahelyek betöltése: a reálbérek emelkednek, átalakul az áruk és szolgáltatások szerkezete, csökken a kereslet, és megjelenhet az infláció. A jelenleg zajló demográfiai folyamatoknak a versenyképességre gyakorolt hatása nagy mértékben függ a vállalatok és a nemzetgazdaságok reakciójától; az erőforrások megfelelő átcsoportosítása, az átgondolt gazdaság- és családpolitika segítheti az alkalmazkodást.

A NÉPESEDÉSI KIHÍVÁSOK HATÁSA A VERSENYKÉPESSÉGRE

Az összlakosságon belül magas a munkaképes korú, képzett népesség	Az összlakosságon belül magas a nyugdíjas korúak aránya
A munkaerő-tartalékok mozgósítása révén növelhető a beruházási hajlandóság.	A munkaképes korú lakosság elöregedése miatt munkaerőhiány jelentkezik, csökken a beruházási hajlandóság.
Magas vállalkozói kedv, a fiatal és képzett munkaerő nyitott az innovációra.	Alacsony vállalkozási hajlandóság, csökkenő innovációs potenciál.
A munkaképes korú népesség a fogyasztói kereslet hajtóereje.	Csökkenő és átalakuló szerkezetű kereslet.
A nyugdíjrendszerek könnyen egyensúlyban tarthatók.	A nyugdíjrendszerek fenntarthatósága egyre nehezebben biztosítható.
Az egészségügyi és szociális ellátórendszerekre nehezedő nyomás alacsony.	Az egészségügyi és szociális ellátórendszerekre nehezedő nyomás egyre növekvő és addicionális beavatkozást igényel.
Növekvő magán- és állami megtakarítások, alacsonyabb kamatok, a költségvetés egyensúlya könnyebben biztosítható.	Csökkenő magán- és állami megtakarítások, emelkedő kamatok, a költségvetés finanszírozása drágábbá válik.
Kisebb nyomás a költségvetésen, alacsonyabban tartható adók.	A költségvetésre nehezedő nyomás miatt az adók is magasabbak.
NÖVEKVŐ NEMZETKÖZI VERSENYKÉPESSÉG	CSÖKKENŐ NEMZETKÖZI VERSENYKÉPESSÉG

Az öregedő és az elöregedett társadalmak nemzetközi versenyképessége
(Forrás: Oeconomus)

EU REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉGI INDEX

Mi ez?

Az Európai Bizottság által kifejlesztett Regionális Versenyképességi Index (RCI) 2010 óta méri a versenyképesség fő tényezőit az Európai Unió összes NUTS-2 szintű régiójára vonatkozóan. Az index értékét százalékban adják meg, ahol 100% jelenti az európai uniós átlaggal megegyező versenyképességet a régió vonatkozásában. Az RCI három alindexből (Alapértékek, Hatékonyság és Innováció) és 11 pillérből áll, amelyek a versenyképesség különböző aspektusait írják le.

Miért fontos?

Az RCI a Világgazdasági Fórum versenyképességi indexének keretét adaptálta és terjesztette ki az EU regionális kontextusára, azzal a céllal, hogy megragadja azokat a mögöttes tényezőket, amelyek támogatják egy régió hosszú távú gazdasági fejlődését. A regionális versenyképesség ebben a kontextusban egy régió azon képessége, hogy vonzó és fenntartható környezetet kínáljon a vállalatok és az ott élők számára egyaránt. Az indexben szereplő számos, a humán tőkére és az intézmények minőségére vonatkozó mutató befolyásolja azt, mennyire vonzó egy régió a családalapítás előtt álló fiatalok számára, amely ily módon a régió hosszú távú munkaerőpiaci potenciáljára és ebből eredően a gazdasági teljesítményére is hatást gyakorol.

Európai körkép

Az RCI 2022-es értékeit a 2016-os adatokkal összevetve elmondható, hogy míg az északi és nyugati tagállamokban stagnált, vagy akár csökkent a versenyképesség szintje, addig a keleti és déli tagállamokban található régiók versenyképességi fejlődésének egyértelmű folyamatát figyelhetjük meg. A legnagyobb mértékű, mintegy 10 százalékpontos csökkenés Svédországban és Luxemburgban következett be az elmúlt 6 évben, míg a legnagyobb mértékű növekedést Litvánia (+24%), Görögország (+22%) és Bulgária (+21%) mutatta.

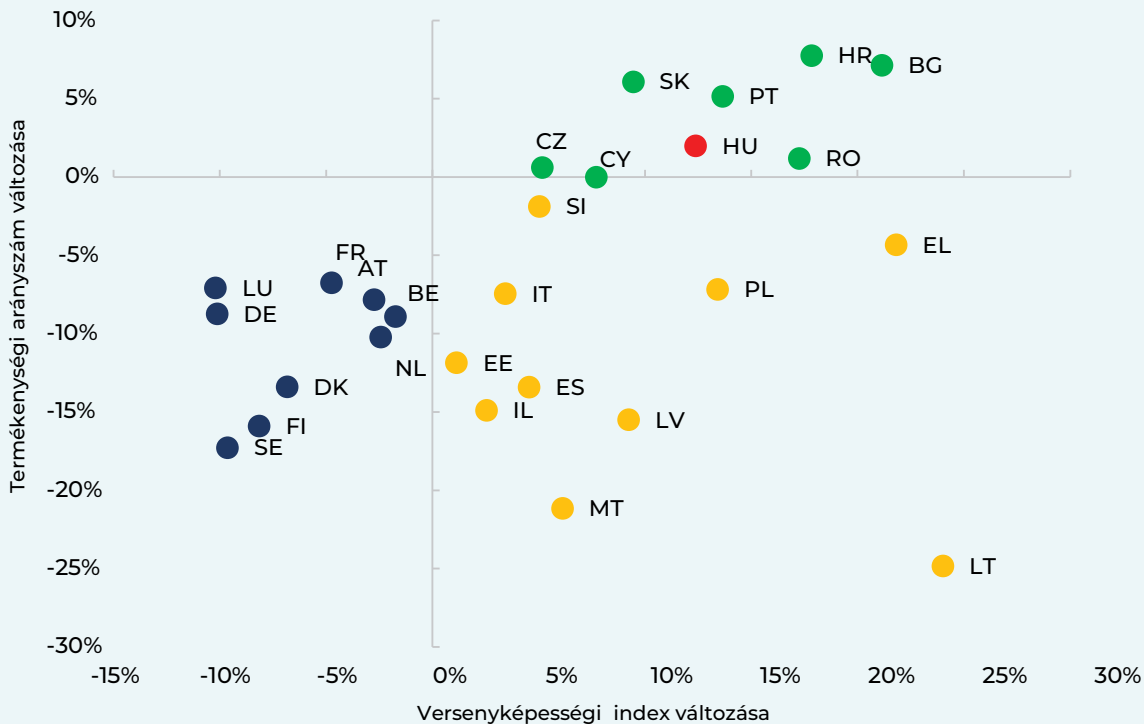
Magyar út

Hazánk 2016-ról 2022-re mintegy 12 százalékponttal növelte versenyképességi szintjét. A három alindexet megvizsgálva a legnagyobb mértékű növekedés a hatékonyság területén figyelhető meg, ahol hazánk a tagállamok között a negyedik legdinamikusabb bővülést érte el.

Érdekességek

Amint az alábbi ábrán látható, összefüggés figyelhető meg a tagállamok versenyképességének és termékenységi mintázatának változásában. Látható, hogy egyetlen európai uniós tagállamban sem javult a gyermekvállalási kedv ott, ahol romlott a versenyképesség. Ezzel szemben azokban a tagállamokban, amelyekben az elmúlt években emelkedett a termékenységi arányszám értéke, kivétel nélkül javult a versenyképesség.

EU REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉGI INDEX

Versenyképesség és termékenység változása az EU27 tagállamokban, 2016-2022 között
(Forrás: Eurostat, KINCS saját szerkesztés)

MUNKAERŐPIACI HELYZET ÉS DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK

? Mi ez?

A munkaerőpiac legfontosabb mutatói közé tartoznak a következők: munkanélküliségi ráta, aktivitási arány (gazdasági aktivitási ráta), foglalkoztatási ráta, eltartottsági ráta. A gazdaságilag aktív népesség (munkaerő) foglalkoztatottakból és munkanélküliekből áll. A foglalkoztatási ráta a munkában állóknak a teljes munkaképes korú népességhez viszonyított százalékos aránya, azaz megmutatja, hogy a munkaképes korúak hány százaléka dolgozik.

! Miért fontos?

A munkaerő a termelési tényezők egyike, a szűkülő munkaerő-kínálat a gazdasági fejlődés komoly akadályává válhat. Mindemellett a foglalkoztatás és a biztos munkajövedelem meghatározó tényezője a családalapításnak és a gyermekvállalásnak, ezért a fiatalok munkanélkülisége jelentősen hátráltathatja a születések számának pozitív irányú alakulását.

🌐 Európai körkép

2023-ban ugyan az uniós foglalkoztatottság tovább emelkedett, és meghaladta a 70 százalékot (15-64 éves korosztály), a 2011-hez képest megvalósuló emelkedés (közel 8 százalékpont) mértéke ugyanakkor tagállamonként és korosztályonként is jelentősen eltér. A foglalkoztatási ráta emelkedése 2011-hez képest Máltán (+35%) és Magyarországon (+30%) volt a legnagyobb, de Lengyelországban, Írországban, Romániában és Litvániában is meghaladta a 20 százalékot. A 30 év alatti fiatalok körében Litvániában és Magyarországon volt a legnagyobb mértékű a foglalkoztatás bővülése (30 százalékot meghaladó), miközben öt tagállamban még mindig 40 százalék alatti a fiatalok foglalkoztatottsága.

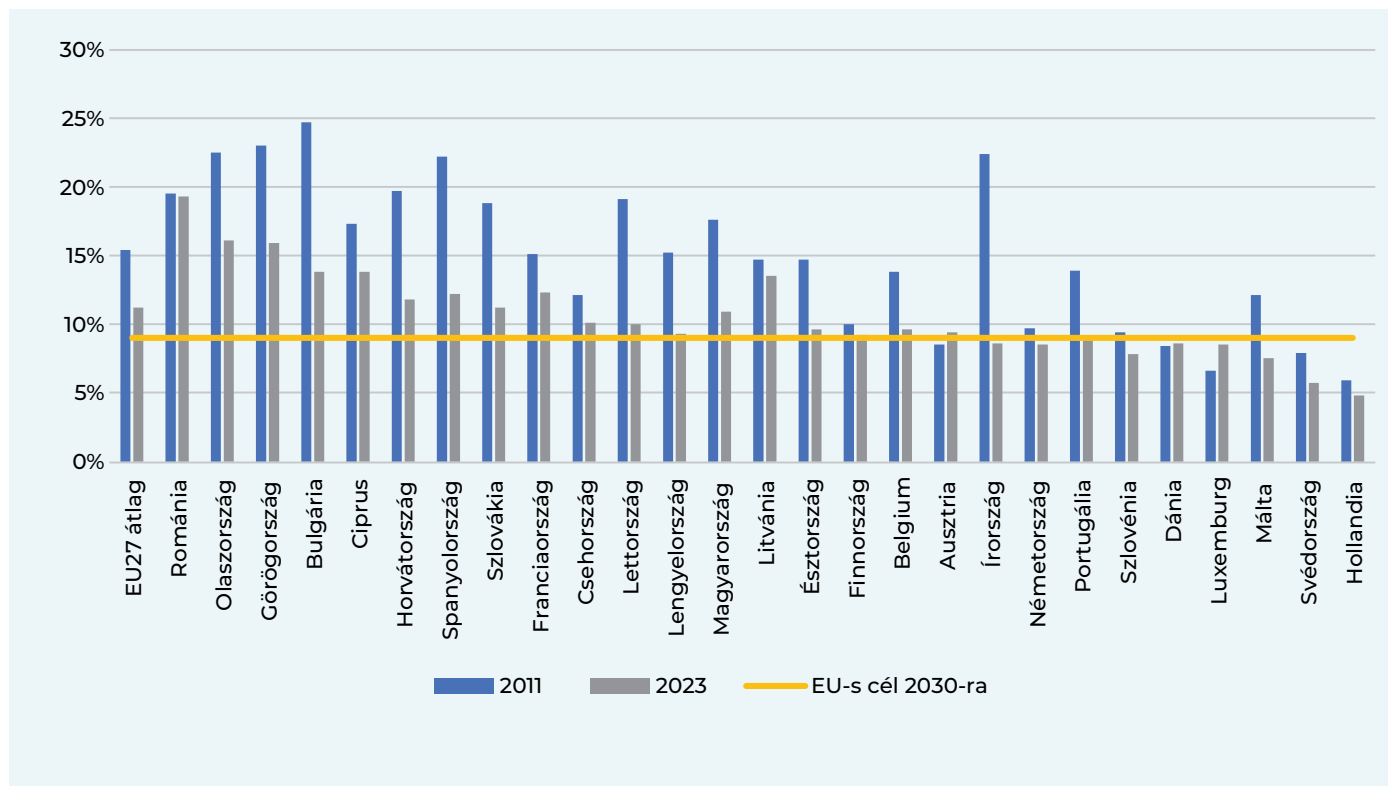
HU Magyar út

A hazai foglalkoztatási ráta 2014 óta folyamatosan magasabb, mint az EU-s átlag, 2023-ban elérte a 74,8 százalékot, ami történelmi csúcshatárt számít a magyar munkaerőpiacon, és a nyolcadik legmagasabb érték az Európai Unióban. 2011 óta Málta után Magyarországon bővült legnagyobb mértékben a foglalkoztatás.

💡 Érdekességek

Európa jövője a fiatalokon múlik, ők azok, akik a tudásukkal, a gazdasági teljesítményhez való hozzájárulásukkal javíthatják az „öreg kontinens” versenyképességét. Az Európai Unióban 2023-ban a 15–29 évesek 11,2 százaléka tartozott az úgynevezett NEET kategóriába, azaz olyan fiatal, aki jelenleg nem dolgozik és nem vesz részt semmilyen oktatásban, képzésben sem. Az Európai Unió célja, hogy legkésőbb 2030-ra 9 százalék alá csökkenjen az arányuk. Jelenleg a NEET-fiatalok részaránya jelentősen szóródik az unió tagállamai között, 2023-ban Romániában volt a legmagasabb (19,3 százalék), a skála másik végén pedig Hollandia állt 4,8 százalékkal. Magyarországon a NEET-fiatalok száma az EU-s átlag alatt van, 2011 óta jelentősen, közel 7 százalékponttal csökkent.

MUNKAERŐIACI HELYZET ÉS DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK

NEET-fiatalok aránya a 15-24 éves népességből (%)
(Forrás: Eurostat, Oeconomus szerkesztés)

NŐI FOGLALKOZTATÁS ÉS GYERMEKVÁLLALÁS

Mi ez?

A foglalkoztatottságot nemcsak egy teljes gazdaságra lehet megadni, hanem vizsgálni lehet egyes korcsoportok, illetve a nemek arányában is. A nők foglalkoztatási rátája az adott korosztályban foglalkoztatott nők és az azonos korosztályba tartozó női népesség hányadosát méri.

Miért fontos?

A demográfiai folyamatokat vizsgáló kutatások szerint a munka és a család egyensúlya jelentősen befolyásolja a gyermekvállalási hajlandóságot. A nők esetében meghatározó, hogy mennyire tudják összeegyeztetni a munkavállalást a gyermekvállalással.

Európai körkép

Míg a 70-es évektől azt lehetett tapasztalni, hogy a nők nagyobb arányú munkaerőpiaci részvétele többnyire fokozatosan csökkenő születési arányszámokkal párosult a fejlett piacgazdaságokban, a kilencvenes évektől ennek a fordítottja érvényesült. 2011 óta a nők foglalkoztatottsága jellemzően Kelet-Európában nőtt nagyobb mértékben, és itt emelkedett leginkább a termékenység is, miközben az Európai Unió más tagállamaiban a nők növekvő munkaerőpiaci részvétele mellett jellemzően csökkent a gyermekvállalás.

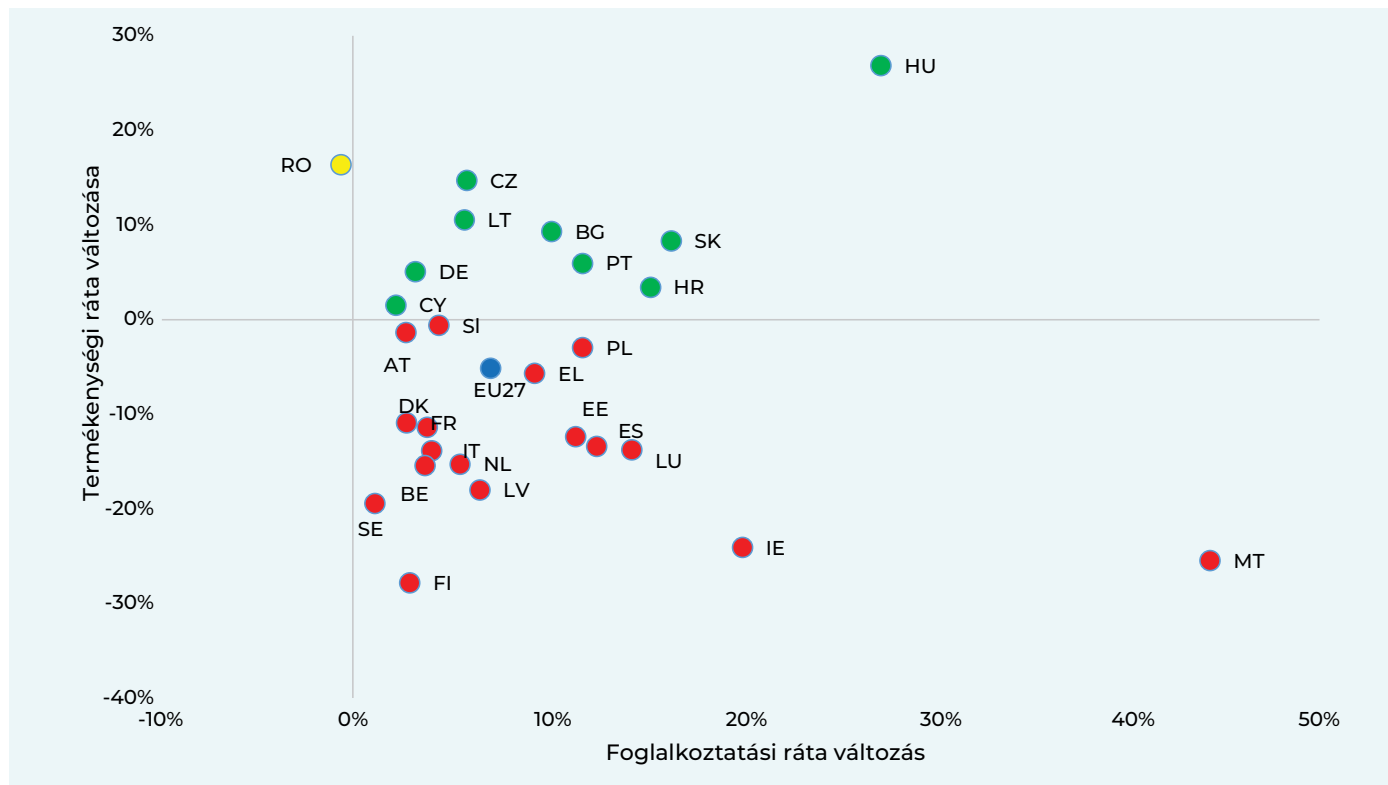
Magyar út

2011-2022 között az Európai Unióban Magyarországon nőtt a második legnagyobb mértékben a nők foglalkoztatási rátája, ezzel párhuzamosan a legnagyobb mértékben hazánkban nőtt a termékenység. Ez azt jelzi, hogy a gyermekvállalás és a munkavállalás Magyarországon egymást erősítő és nem egymást hátráltató tényezők.

Érdekességek

2011 után ugyan minden EU tagállamban nőtt a női foglalkoztatás mértéke, de ez inkább csak Kelet-Európában járt együtt a gyermekvállalási kedv növekedésével. Magyarországon 2011 és 2021 között több, mint duplájára nőtt a hat év alatti gyermeket nevelő nők foglalkoztatási rátája az Eurostat adatai szerint, ezen belül közel háromszorosára nőtt a 3 vagy több gyermeket nevelő anyák foglalkoztatási rátája. Ehhez olyan támogatási formákra volt szükség, amelyek a munka-család egyensúlyt szolgálták, és lehetővé tették az édesanyák számára a visszatérést a munkaerőpiacra. Ilyenek például a bölcsődefejlesztések (2011 óta megduplázódott a bölcsődei férőhelyek száma), a Gyed Extra (ami lehetővé teszi, hogy valaki úgy is megkapja a gyermekgondozási díjat vagy a gyes-t, hogy közben dolgozik) vagy a négygyermekes édesanyák és a harminc év alatti gyermeket nevelő nők szja-mentessége.

NŐI FOGLALKOZTATÁS ÉS GYERMEKVÁLLALÁS

A 25-49 éves nők foglalkoztatási és termékenységi rátájának százalékpontos változása az Európai Unióban (2022/2011)
(Forrás: Eurostat, KINCS szerkesztés)

VERSENYBEN A VILÁGGAL

Mi ez?

A versenyképesség közgazdasági fogalom, amely összehasonlíthatóvá teszi, hogy a vállalkozások vagy a nemzetgazdaságok mennyire képesek olyan termékeket előállítani, amelyek keresettek és jövedelmezőek. A nemzetközileg leginkább elfogadott, az országok versenyképességét rendszeresen vizsgáló szervezetek a Világgazdasági Fórum és az IMD svájci üzleti iskola Versenyképesség Központja.

Miért fontos?

A versenyképesség azt is kifejezi, hogy egy adott nemzetgazdaság mennyire képes a változásra és az alkalmazkodásra; mennyire tudja az erőforrásait optimálisan hasznosítani, mennyiben tudja fenntartható módon növelni a társadalmi jólétet.

Európai körkép

Mindkét szervezet legfrissebb rangsorában szembevetendő, hogy a vizsgált országok között az első tíz helyen csupán négy EU-s tagország található meg. Az IMD 2023. évi rangsora szerint 10 éves távlatban az EU-tagországok többsége ugyan javítani tudott a versenyképességén, de a gazdaságilag meghatározó Németország és Franciaország viszont rontott a helyezésén, esetükben a szakképzett munkaerő hiánya és a csökkenő beruházási tevékenység okozta a pozícióvesztést. A Világgazdasági Fórum legutóbbi, 2019-es versenyképességi rangsorában Magyarország a 47. helyet foglalta el, 10 év alatt 15 helyet javítva a versenyképességi helyezését, míg az IMD legfrissebb, 2023-as rangsorában a 46. helyen áll.

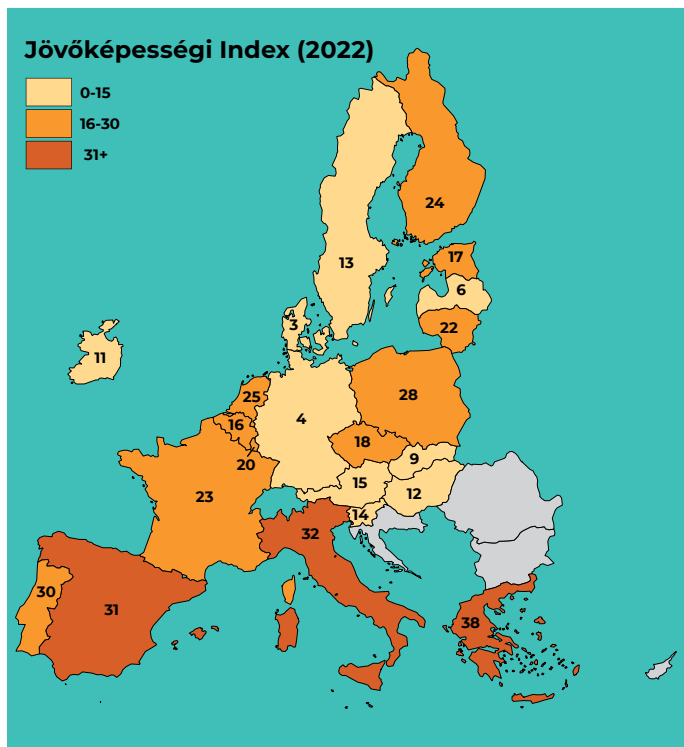
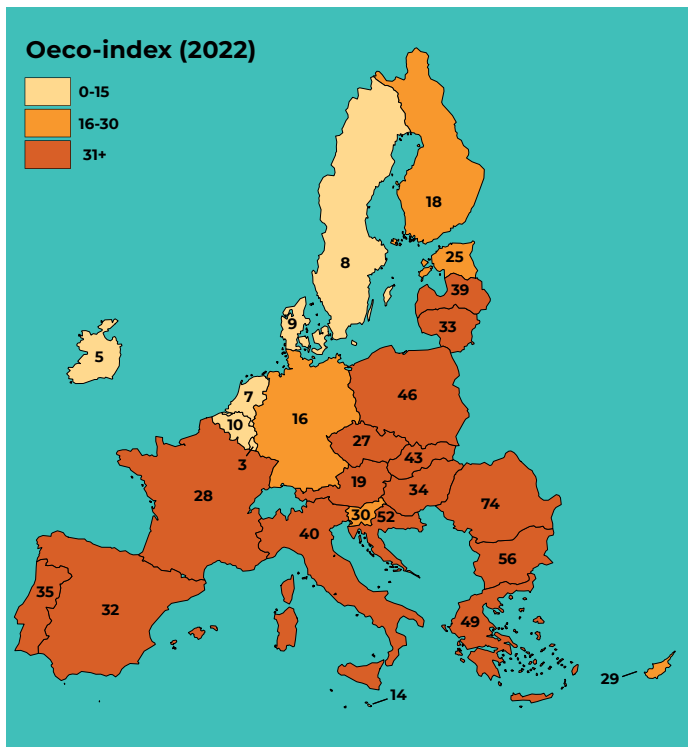
Magyar út

Két olyan komplex mutató van, melyet Magyarországon fejlesztettek ki: az egyik a Jövőképességi Index, a másik az Oeco-index. A **Jövőképességi Index** célja a társadalmat alkotó entitások (család, szervezet, település, ország) azon képességét mérni és összehasonlíthatóvá tenni, hogy mennyire vannak felkészülve a jövőben várható változások kezelésére a jólét fenntartása érdekében. A jólétet meghatározó keretfeltételek: béke és biztonság, közösség és kötődés, gondoskodás és kibontakozási képesség, kiegyensúlyozottság és egészség. A vizsgált változók: ökológiai-geopolitikai, technológiai, szocio-ökonómiai és kulturális pillér. A Jövőképességi Index a 38 OECD-tagországot vizsgálja, így a térképen azon országok nem jelennek meg a rangsorban, melyek nem tagjai a nemzetközi szervezetnek. Az **Oeco-index** kifejlesztésének célja az volt, hogy egy olyan mérőszám jöjjön létre, amellyel több szempont mentén közelíthető és érthető meg a fejlettség kérdése. Három dimenzió (gazdasági, társadalmi és politikai) és 25 mutató mentén elemezhető az egyes országok múltbéli teljesítménye és fejlettsége, és összehasonlíthatóvá válnak a jelenbeli különbségek is. Az Oeco-index 25, a Világbank által közölt adatot tartalmaz. A jólét, a demográfia és a humán erőforrás állapotának mérésére olyan mutatók szerepelnek, mint a születéskor várható átlagos élettartam, az oktatási és az egészségügyi kiadások a GDP százalékában, és többek között a HDI (Emberi fejlettségi index) és a HCI (Humán tőke index) mutatók. Az OECO-index globális index, 164 országot vizsgál.

Érdekességek

A Jövőképességi Indexben a családra vonatkozóan meghatározó helyet foglalnak el olyan mutatók, mint a termékenységi ráta, munka és magánélet egyensúlya, valamint az egyszemélyes háztartások aránya. A családpolitikai intézkedéseknek is köszönhetően, Magyarország a 12. helyet foglalja el az országok között. Az Oeco-index 2022-es értéke szerint Magyarország az EU-n belül a 18., míg világvizonylatban a 34. helyet foglalja el.

VERSENYBEN A VILÁGGAL

EU-tagállamok helyezése az Oeco-index és a Jövőképességi Index rangsorában
(Forrás: Oeconomus és Jövőképesség Obszervatórium)

ÖSSZEKÉZÉS

A változások és a kihívások korában élünk, egy globális versenyben kell helytállnunk, ahol a munkaerő meghatározó versenytényező. A fejlett világ gazdasági jólétének meghatározó tényezője a II. világháború végétől az 1980-as évekig az egyre növekvő munkaképes korú népesség volt, azonban Európában ez elérte a csúcspontot és csökkenésnek indult. A folyamatot felgyorsítja, hogy a baby-boomer korosztály most éri el a nyugdíjkorhatárt. A munkaképes korosztály csökkenése mellett nem elhanyagolható az öregedő társadalmakra jellemző megnövekedett egészségügyi és szociális költségek, a csak egyre nehezebben fenntartható nyugdíjrendszerek hatása, valamint a csökkenő és átalakuló kereslet gazdasági növekedésre és versenyképességre gyakorolt hatása. A fejlett világ, benne az EU országai, ezekre a kihívásokra most keresik a választ.

2023 júniusában az Európai Tanács felkérte az Európai Bizottságot, hogy dolgozzon ki javaslatot a demográfiai kihívások, különös tekintettel a versenyképességre gyakorolt hatásuk kezelésére. A kidolgozott javaslatot az Európai Bizottság 2023. októberében elfogadta. A javaslat négy pillérré épül:

1. A szülők támogatása, többek között a gyermekgondozási rendszer fejlesztésével, hogy könnyebben tudjanak egyensúlyt teremteni a családi élet és a munka között.

2. A fiatalok készségfejlesztése, hogy a munkaerőpiaci esélyeik javuljanak, illetve a megfizethető lakhatáshoz való hozzáférésük támogatása.

3. Az idősebb korosztályok jóléti szintjének megőrzése.

4. A munkaerőhiány enyhítése szabályozott migrációs politikával, mely előnyben részesíti az EU-n belüli tehetséges fiatalokat.

Magyarország jóval korábban felismerte és kezdett el aktívan dolgozni az EU által csak 2023-ban felvetett problémák megoldásán. A magyar családpolitika a teljes életutat lefedi a gyermekkortól az időskorig, számos családpolitikai intézkedéssel egy olyan családbarát országot teremtett meg, ahol az eszméhez eszközrendszer is párosul. Ezek hiányában, ha a teljes termékenységi arányszám a 2011. évi szinten maradt volna (1,23), akkor 2011. január 1 - 2023. január 1. között 178 ezer gyermekkel kevesebb született volna meg.

A magyar modell a családok megerősítésén keresztül a gyermekvállalási hajlandóság növekedésére épít, és nem hisz a demográfiai kihívások tömeges migráción keresztüli megoldásában. A Magyarországon, és remélhetőleg az egész Európai Unióban bekövetkező családbarát fordulat demográfiai fordulatot is eredményezhet, amely a közösség hosszú távú fennmaradásának és versenyképességének kulcsa.

FELHASZNÁLT IRODALOM

CHIKÁN, Attila – CZAKÓ, Erzsébet – DEMETER, Krisztina – LOSONCI, Dávid (2019). Versenyben a világgal? – A mikrogazdasági versenyképességi kutatások eredményei, 1995-2018. In: Vezetéstudomány / Budapest Management Review I. évf. 12. szám (2019) 16.

Eurostat Database - Eurostat (europa.eu)

European Commission Report on the Impact of Demographic Change (2020). https://commission.europa.eu/system/files/2020-06/demography_report_2020_n.pdf (Letöltés ideje: 2024.05.06.)

FŰRÉSZ, Tünde – SKRABSKI, Fruzsina (2021). Család nélkül nincs nemzet - Demográfiai fordulat Magyarországon. In: Magyarország 2020. Ötven tanulmány az elmúlt tíz évről. 273–295.

FŰRÉSZ, Tünde - MOLNÁR, Balázs (2023). Addressing Europe's Demographic Challenges by Supporting Families Instead of Encouraging Migration. In: On the Way to the Hungarian EU Presidency. 35–45.

Jövőképességi Index MOME | Jövőképesség Obszervatórium

HAYES, Adam (2023). How Demographics Drive the Economy In: Investopedia How Demographics Drive the Economy (investopedia.com) (2023. 09.06)

NOVÁK, Katalin – FŰRÉSZ, Tünde (2021). Családbarát évtized 2010-2020, Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért, (2021) p. 328

Oeco-index Oeco-Index_HU.pdf (oeconomus.hu)

PÁRI, András - RÖVID, Irén – FŰRÉSZ, Tünde (2023). Népesedési folyamatok Európában magyar szemszögből. KAPOCS 2023, 4, 3–24.

UN Database (2024) Source: <https://data.un.org/>

Top 100 technology & telecommunication companies Company Insights | Statista

VARGHA, Bálint Tamás – NÉMETH, Erzsébet – PÁLYI, Katalin Ágnes (2019). Mit mutatnak a versenyképességi rangsorok? A Világgazdasági Fórum versenyképességi rangsorának megalapozottsága és informativitása. In: Pénzügyi szemle 3. szám (2019) 352-370

KINCS

KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
ÉS A CSALÁDOKÉRT

OECONOMUS
GAZDASÁGKUTATÓ
ALAPÍTVÁNY